

ლევან ცაგარელი

კულტურის კვლევების შესავალი

ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა
თბილისი 2016

მისი შედეგები ენობრივად, გამონათქვამების მეშვეობით გადმოიცემა. შესაბამისად, შეიძლება დაზუსტდეს განსაზღვრება: მეცნიერება არის გამონათქვამების ერთობლიობა სისტემური ცოდნის ძეგლებზე. სიტყვის „სისტემურობა“ ხაზგასმულია ის, რაც არც ცოდნა და არც გამონათქვამები მის შესახებ არ შეიძლება იყოს შემთხვევითი და სიტუაციური ცოდნა, რომელიც ყოველდღიურ ვითარებაშია მოპოვებული (მაგალითად, „ვიცი, რატომც გამოსცემს ველოსიბუდი ასეთ ხმას“), ვერ ვატყვია ამ უკანასკნელის საზღვრებს და ვერ იტყვია სამეცნიერო ცოდნად მეცნიერულობის სამუშაოში შენელოვანის კრიტერიუმად შეიქცევა მივიწინი რეპროდუქციონი, სიმართლე და თანმიმდევრულობა. მეცნიერების სოციალური დანიშნულება სიმართლეს გადმოიცემა. ამასთან, მეცნიერული გამონათქვამები დასაბუთებული და თანმიმდევრულია (არ არის წინააღმდეგობრივი). ამრიგად, შეცნობრება არის ცოდნის სისტემა რომელიც მოიცავს მეცნიერული გამონათქვამებს საკვლევი ობიექტის შესახებ

1.1.2. რა არის ჰუმანიტარული მეცნიერებები და რით განსხვავდება ისინი საბუნებისმეტყველო მეცნიერებებისგან?

რით განსხვავდება ჰუმანიტარული მეცნიერებები სხვა მეცნიერებებისგან? ამისთვის მიზანშეწონილია ერთმანეთისგან განვასხვავოთ ე.წ. მყარი და რბილი მონაცემები (ინგლ. hard data & soft data).

მეცნიერების თეორიაში მყარია ისეთი მონაცემები, რომლებიც სრულად შეესაბამება ობიექტურობის კრიტერიუმს და დამოუკიდებელია დაკვირვებისგან, ე.ი. ამგვარი მონაცემების მოპოვება განმეორებითაც შესაძლებელია და ამრიგად, ისინი სარწმუნოა (ვალიდურია) და ექვემდებარება განზოგადებას. რბილი მონაცემები კი დაკვირვებაზეა დამოკიდებული, ე.ი. ისინი შეიძლება განსხვავებული აღმოჩნდეს იმის მიხედვით, ვინ ახორციელებს დაკვირვებას. ამ შემთხვევაში დაკვირვების ობიექტი ხშირად მხოლოდ იმდენად არსებობს, რამდენადაც მასზე დაკვირვება ხორციელდება, ე.ი. ობიექტი დაკვირვების შედეგია, იგი დამოუკიდებლად (დაკვირვების გარეშე) არ არსებობს. რბილი მონაცემები არ ექვემდებარება გამეორებას, ისინი

ინდივიდუალურია. რბილი მონაცემები მიიღება ყველა იმ საგნის კვლევისას, რომლებიც აზრს გამოხატავენ და ინტერპრეტაციას მოითხოვენ.² ძალიან ზოგადად შეიძლება ითქვას, რომ ჰუმანიტარულ მეცნიერებებში გამოიყენება რბილი მონაცემები, საბუნებისმეტყველო მეცნიერებებში კი – მყარი მონაცემები.

ჰუმანიტარული მეცნიერებების სათავეები გვხვდება ანტიკურ ეპოქაში სახელწოდებით Artes Liberales (თავისუფალი მეცნიერებები / ხელოვნებები). იგი ემსახურებოდა ხელოვნებისა და სიტყვაკაზმულობის ნიმუშების სისტემურსა ანდა ინსტიტუციურ შესწავლას. მოგვიანებით დამკვიდრდა სახელწოდება Humaniora, რომელიც დაკავშირებული იყო არა იმდენად საკვლევ საგანთან, რამდენადაც საგანმანათლებლო მიზანთან, ექცია სტუდენტი უფრო ჰუმანურ, ადამიანურ პიროვნებად. ის, რაც მოგვიანებით ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა საკვლევ საგნად უნდა ქცეულიყო, ანტიკური ეპოქიდან მოყოლებული შეისწავლებოდა სხვადასხვა დარგის – რიტორიკის, ჰერმენევტიკის, პოეტიკის, ფილოლოგიის – ფარგლებში. თითოეული მათგანი მიმართული იყო ადამიანის აზროვნებისა და მეტყველების პროდუქტების (ხელოვნებისა და ლიტერატურის) შესწავლისკენ. აღნიშნული დისციპლინები მიიჩნეოდა უნარებად, რომლებსაც სტუდენტი უნდა დაუფლებოდა. ვითარება იცვლება XIX საუკუნეში, როდესაც ჰუმანიტარული მეცნიერებები მკვიდრდება როგორც შედეგი და რეაქცია ახლად ჩამოყალიბებულ საბუნებისმეტყველო მეცნიერებებზე. საბუნებისმეტყველო მეცნიერებები იქცევა ზოგადად მეცნიერების პარადიგმად (სანიმუშო მოდელად). სწორედ ამის გამოა, რომ საბუნებისმეტყველო მეცნიერებებს დღესაც მოკლედ „მეცნიერებებს“ (ინგლ. Science) ვუწოდებთ. ჰუმანიტარული მეცნიერებები იმთავითვე აღმოჩნდა გამოწვევების წინაშე: საჭირო იყო, განსაზღვრულიყო მათი სამეცნიერო კვლევის სფერო, მეცნიერულად დამუშავებულიყო ყველა წინამორბედი დარგის მემკვიდრეობა და ჰუმანიტარული მეცნიერებები გამიჯნოდა საბუნებისმეტყველო მეცნიერებებს,

2 სინამდვილეში, არ მოიპოვება ერთმნიშვნელოვნად მყარი მონაცემები და არც სრულყოფილი ობიექტურობის უზრუნველყოფაა შესაძლებელი. დღევანდელ მეცნიერებაში ობიექტურობა ჩანაცვლებულია **ინტერსუბიექტურობის** პრინციპით, რომლის მიხედვითაც, საჭიროა სხვებთან შეთანხმება იმის შესახებ, რა შეიძლება იქნას მიჩნეული ობიექტურ მოცემულობად.

ე.ი. ჰუმანიტარულ მეცნიერებები უნდა დამკვიდრებულიყო როგორც მეცნიერება.

ჰუმანიტარული მეცნიერებები საბუნებისმეტყველოებისგან განსხვავდება უწინარესად თავისი საკვლევი საგნით. საბუნებისმეტყველო მეცნიერებების საკვლევი საგანი – უხეშად რომ ვთქვათ – ბუნებაა, ჰუმანიტარული მეცნიერებებისა კი – ადამიანის აზროვნება³ და ყველაფერი, რასაც ეს უკანასკნელი ქმნის (კულტურა, ენა, რელიგია და ა.შ.). თუ შევადარებთ ერთმანეთს კვლევის ამ ორ საგანს – ბუნებასა და ადამიანის აზროვნებას, შევამჩნევთ, რომ პირველი მათგანი ობიექტურად, მეცნიერისგან დამოუკიდებლად არსებობს, უკანასკნელი კი – ისეთივე წარმონაქმნია ადამიანის აზროვნებისა, როგორც თავად ჰუმანიტარული მეცნიერებები. ის დისტანცია, რომელიც თავს იჩენს საბუნებისმეტყველო მეცნიერებასა და მის საკვლევ საგანს შორის, არ არის დაცული ჰუმანიტარულ მეცნიერებებში, რადგან ადამიანის აზროვნება არ ექვემდებარება ერთმნიშვნელოვნად ობიექტურ დაკვირვებას. ადამიანის აზროვნების კვლევა მოითხოვს არა მხოლოდ დაკვირვებას იმ წარმონაქმნებზე, რომლებსაც გააჩნიათ ფორმა (სიტყვები, ძეგლები და ა.შ.), არამედ ამ უკანასკნელთათვის გარკვეული შინაარსის, მნიშვნელობის მინიჭებასაც, მათი არსის გაგებას, ინტერპრეტაციას. სწორედ ამის გამო იქცა ჰერმენევტიკა, „გაგების ხელოვნება“ (ე.ი. მოძღვრება ინტერპრეტაციის შესახებ) XIX საუკუნეში ჰუმანიტარული მეცნიერებების მეთოდოლოგიურ საფუძვლად, რაც გერმანელი მეცნიერის, ვილჰელმ დილთაის (Wilhelm Dilthey) სახელს უკავშირდება.

1.1.3. კვლევის თავისებურებები ჰუმანიტარულ მეცნიერებებში

ჰერმენევტიკა როგორც მოძღვრება ტექსტის განმარტების შესახებ განვითარდა ჯერ კიდევ ანტიკურ ეპოქაში და დროთა განმავლობაში იქცა ინტერპრეტაციის დახვეწილ ხერხად. ვილჰელმ დილთაიმ გააფართოვა ჰერმენევტიკული კვლევის სფერო

3 შდრ. ჰუმანიტარული მეცნიერებების აღმნიშვნელი გერმანულენოვანი სიტყვა Geisteswissenschaft (სიტყვასიტყვით – გონის მეცნიერება).

ღუძველზე შექმნილი სიმბოლური წესრიგი არ არის შედროული და უნივერსალური ისინი შემთხვევითი და დროებითია, რის გამოც კულტურის თანამედროვე კვლევებში განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა კულტურული ფენომენების ისტორიულ, სოციალურ და კონსტრუქციულ ასპექტებს.

1.3. კულტურის კვლევები და კულტურის მეცნიერებები (ზოგადი მიმოხილვა)

გერმანელი მეცნიერის, ალეიდა ასმანის აზრით, კულტურის კვლევების წარმოქმნა არის არა თეორიული ან მეთოდოლოგიური განახლების, არამედ თანამედროვე საზოგადოებასა და სამყაროში მომხდარი რადიკალური ცვლილებების შედეგი (ასმანი 2012, 18). სწორედ ამით აიხსნება, რომ კულტურის კვლევები მსოფლიოს სხვადასხვა კუთხეში განვითარდა, თუმცა – ერთიანი კვლევითი პარადიგმის გარეშე. კულტურის კვლევების ფარგლებში წაიშალა ზღვარი სხვადასხვა დარგს შორის. ამ დისციპლინათშორისი დარგის საფუძველია მოსაზრება, რომლის მიხედვითაც, კულტურული არტეფაქტების (სურათების, ტექსტების...) მნიშვნელობის დადგენა შეუძლებელია, თუ არ დავეუკავშირდებით მათ კულტურულ გარემოცვასა (კონტექსტს) და ტრადიციებს. კონტექსტუალიზაციის (კონტექსტთან დაკავშირების) საჭიროება განაპირობებს სხვადასხვა დარგს შორის კავშირების დამყარებას. კულტურის კვლევების მოწინააღმდეგენი დისციპლინათშორისი ზღვრების წაშლას საფრთხედ აღიქვამენ. კულტურის კვლევებს მართლაც არ აქვს კონკრეტული განსაზღვრება. მის საკვლევ ობიექტად შეიძლება იქცეს ყველაფერი, რაც ადამიანის მიერაა შექმნილი – ვარცხნილობა, ალკოჰოლის მიღების ჩვევები, მიმართვის ფორმები, ცხოვრების წესი, მუსიკალური ნაწარმოები ან ლიტერატურული ტექსტი. რაოდენ განუსაზღვრელიც არ უნდა იყოს კულტურის კვლევების საკვლევ ობიექტი, იმდენად კონკრეტულია მისი მიზანი: დაუკავშიროს ადამიანის მიერ შექმნილი წარმონაქმნები შესაბამის კონტექსტებს და ამით ხელი შეუწყოს სინამდვილის სიმბოლური კონსტრუქციის უკეთ გაგებასა და გაცნობიერებას.

კულტურის კვლევების კონტინენტურ-ევროპული და ანგლო-ამერიკული მიდგომები გარკვეულწილად განსხვავდება ერთმანეთისგან, რაც მათი წარმოქმნის განსხვავებული ისტორიული და სოციალურ-კულტურული პირობებითაა განპირობებული.

ანგლოამერიკულ სივრცეში კულტურის კვლევებს (Cultural Studies) საფუძველი ჩაეყარა მეოცე საუკუნის 50-იანი წლების ბირმინჰემში. ამ ახალი დარგის წარმოქმნის მიზეზად სახელდება ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა კრიზისი. კულტურის კვლევების დამაარსებლებად მიიჩნევიან სტიუარტ ჰოლი (Stuart Hall), რეიმონდ უილიამსი (Raymond Williams), ედუარდ თომფსონი (Edward Thompson) და რიჩარდ ჰოგარტი (Richard Hoggart). ეს იყო ახალგაზრდა მარქსისტ ლიტერატურათმცოდნეთა ჯგუფი, რომლებმაც განათლება მიიღეს კემბრიჯში. მათ ასწავლიდა ფრენკ რეიმონდ ლევისი (Frank Raymond Leavis), რომლის ლექციებშიც გატარებული იყო ბურჟუაზიული „მაღალი“ კულტურის ელიტისტური კონცეფცია. ამ კონცეფციას არაფერი ჰქონდა საერთო ახალგაზრდა თაობის წარმომადგენელთა ინტერესებთან, გამოცდილებასა და მოლოდინებთან (მით უფრო, რომ ჰოლი ყოფილი კოლონიებიდან იყო, უილიამსის ოჯახი კი უელსელ მუშათა კლასს განეკუთვნებოდა). ამის გამო მათ დატოვეს კემბრიჯი და ბირმინჰემის უნივერსიტეტში განავითარეს კულტურის ახალი კონცეფცია, რომელიც რადიკალურად განსხვავდებოდა მათი მენტორის ხედვისგან. ამ მეცნიერთა მიერ დაარსებული ე.წ. ბირმინჰემის სკოლის (Birmingham School) ყურადღება მიპყრობილი იყო ინდუსტრიული საზოგადოების მასობრივი კულტურის შესწავლისკენ. მეცნიერთა ამ ახალი თაობისთვის კულტურა იყო არაეროვნული მემკვიდრეობა, არამედ ერთგვარი სარბიელი, რომელზეც სოციალური ჯგუფები იბრძვიან ძალაუფლებისთვის, ფულისთვის, აღიარებისა და სახელისთვის. აქცენტის გადატანა „მაღალი“ კულტურიდან პოპულარულ კულტურაზე მეოცე საუკუნის 70-იანსა და 80-იან წლებში დიდი ენთუზიაზმით იქნა ატაცებული მუშათა კლასის, ემიგრანტების, ქალებისა და ეროვნული უმცირესობების მიერ, ე.ი. ყველა იმ საზოგადოებრივი ჯგუფის მიერ, რომლებიც უგულვებელყოფილნი იყვნენ კულტურის ელიტისტური კონცეფციის ფარგლებში. სწორედ ამის გამო კულტურის კვლევების წარმოქმნა იქცა გამოძახილად ბრიტანულ საზოგადოებაში მარგინალიზებული (გა-

რიცხული) სოციალური უკუფუძვების ბრძოლისა რეპრეზენტაციისა და კულტურული ძალაუფლებისთვის.

კულტურის კვლევების ფარგლებში სოციალური და ეთნიკური უმცირესობების ჩართვის მიზნით კულტურისა და პოლიტიკის ურთიერთდაკავშირებას დიდი რეზონანსი ჰქონდა ა.შ.შ.-ისა და კანადის ემიგრანტთა საზოგადოებაში. მათ ამოძრავებდა სურვილი, კოლონიური ჩაგვრით გაჯერებული წარსულის მქონე მრავალეროვან საზოგადოებაში უზრუნველყოფილიყო თანაბარი შესაძლებლობები. კულტურის კვლევების მთავარ თემებად იქცა ახალგაზრდული და მუშათა კლასის კულტურა, ძველი და ახალი მედიები, ქალები და ეთნიკური უმცირესობები. კულტურის ცნების გაფართოებას შეუწყო ხელი ასევე ამერიკელი პოსტმოდერნისტი კრიტიკოსის, ლესლი ფიდლერის ესემ გადაკვეთე ზღვარი, შეკარი ნაპრალი (*Leslie Fiedler, Cross the Border, Close the Gap!* – 1971 წ.), რომელშიც იგი მოითხოვდა, გადებულიყო ხიდი მაღალ ხელოვნებასა და მასობრივ კულტურას შორის არსებულ უფსკრულზე, და მიუთითებდა პოპულარული კულტურის როგორც ახალი საკვლევი ობიექტის მეცნიერული შესწავლის საჭიროებაზე. მეოცე საუკუნის 80-90-იან წლებში დაიმსხრა საზოგადოების სოციალური და კულტურული ერთიანობის ილუზია და გამოაშკარავდა მასში არსებული არაერთი ზღვარი, რომლებიც მანამდე უგულვებელყოფილი იყო ძალაუფლების მქონე თეთრკანიანი მამრობითი სქესის ელიტის მიერ ამგვარი ზღვრების სუბვერსიული (გადატრიალების უნარის მქონე) პოტენციალის მიჩქმალვის მიზნით. აკადემიურ სივრცეში სამეცნიერო კვლევის ობიექტად იქცა ქალთა, ამერიკელ ინდიელთა, აფრო-ამერიკელთა და ამერიკელ ებრაელთა იდენტობები, ტრადიციები, ლიტერატურები და კულტურები.

განსხვავებული და პოლიტიკურად ნაკლებად აქტიური იყო კულტურის ამერიკული კვლევების მეორე ფრთა, რომელიც ცნობილია ახალი ისტორიზმის (*New Historicism*) სახელით. ახალი ისტორიზმი წარმოიქმნა ბერკლის უნივერსიტეტში. იქვე გამოიცემოდა ჟურნალი რეპრეზენტაციები (*Representations*). ამ სკოლის ყველაზე უფრო ცნობილი წარმომადგენელია სტივენ გრინბლატი (*Stephen Greenblatt*). სტივენ გრინბლატის შთაგოთების წყარო იყო ანთროპოლოგი კლიფორდ გირცის (*Clifford Geertz*) თეორია. ეს უკანასკნელი კულტურებს განიხილავდა ტექს-

ტებად, ტექსტებს კი – კულტურის მატარებელ ერთეულებად. თუ დავუშვებთ, რომ კულტურა წარმოჩნდება ტექსტებში, მაშინ ყველა ტექსტი თანაბრად მნიშვნელოვანია და ანალიზს საჭიროებს. ყურადღების ცენტრში მოექცა ყველაფერი, რაც მანამდე მარგინალიზებული და უგულვებელყოფილი იყო კანონიზაციის (მხატვრული ღირებულების მქონე თხზულებების გამიჯვნა მდარე ნაწარმოებებისგან) შედეგად.

კულტურის კვლევების ფარგლებში დღეს არაერთი ქვედარგი გამოიყოფა. ასეთებია მედიათა კვლევები (Media Studies), იდენტობის კვლევები (Identity Studies), გენდერის კვლევები (Gender Studies), ქვირის კვლევები (Queer Studies), სივრცის კვლევები (Space Studies), კულტურული მეხსიერების კვლევები (Cultural Memory Studies), პოსტკოლონიური კვლევები (Postcolonial Studies), ვიზუალური კვლევები (Visual Studies), პერფორმანსის კვლევები (Performance Studies), აკუსტიკური კვლევები (Sound Studies), მეცნიერების კვლევები (Science Studies) და ა.შ. ყველა მათგანი ხასიათდება შემდეგი საერთო თავისებურებებით:

- დაინტერესებით სოციალური და კულტურული პრაქტიკების მიმართ.
- კრიტიკული დამოკიდებულებით თანამედროვე საზოგადოებრივი და კულტურული პროცესების მიმართ. მათ შორის განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა კულტურული ჰეგემონიის, სოციალური ექსკლუზიისა (მარგინალიზაცია) და კულტურული ერთმნიშვნელოვნების დამყარების მცდელობების (ფუნდამენტალიზმი) შესწავლას, ასევე იმ როლს, რომელსაც კულტურა ასრულებს ძალაუფლებრივი ურთიერთმიმართებების (სექსიზმი, რასიზმი) განმტკიცებაში.
- მზარდი ყურადღებით კულტურის მატერიალური და მედიალური ასპექტების, არტეფაქტების, დისპოზიტივების მიმართ.

კულტურის თანამედროვე კვლევების ფილოსოფიური წანამძღვარია პოსტსტრუქტურალისტური თეორიები (მიშელ ფუკოს დისკურსის თეორია), უფრო მეტიც: შეიძლება ითქვას, რომ კულტურის კვლევები პოსტსტრუქტურალისტური კონცეფციების ემპირიული განხორციელებაა. კულტურის კვლევების უმთავრესი ღირსებაა ისეთი მარგინალიზებული თემების წამო-

წევა, როგორებიცაა მაგალითად სექსუალობა ან კულტურული ჰიბრიდულობა.

კულტურის კვლევების ანგლო-ამერიკული მიმართულების-გან განსხვავებით კონტინენტური ევროპის აკადემიურ სივრცეში სამეცნიერო დისკუსია ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა კულტურათმცოდნეობითი განახლების შესახებ მეოცე საუკუნის ოთხმოციანი წლებიდან დაიწყო. კულტურის მეცნიერებებს¹¹ (გერმ. Kulturwissenschaften) იმთავითვე ჰყავდა მოწინააღმდეგეები, რომლებიც ამ დარგს დილეთანტურსა და არამეცნიერული მიდგომების გამო აკრიტიკებდნენ, მაგრამ ამის მიუხედავად, დღეს კულტურის მეცნიერებები უკვე ინსტიტუციონალიზებულია, კულტურა კი სამეცნიერო კვლევის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ობიექტია. იმის გაცნობიერებით, რომ ცოდნა და აზროვნება ფიქციისა და რეპრეზენტაციის კულტურულ ფორმებში წარმოჩნდება, კულტურის მეცნიერებებში აზროვნების (გერმ. Geist) აბსტრაქტული ცნება, რომელიც ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა მთავარი საკვლევი საგანი იყო, ჩანაცვლდა ტექნიკური მედიებით, რომლებიც განიხილება არა მხოლოდ რეპრეზენტაციის ფორმებად, არამედ „სამყაროს შექმნის“ საშუალებებად. კულტურის მეცნიერებები კონტინენტურ ევროპაში ხასიათდება ორი ძირითადი თავისებურებით, სახელდობრ:

- დისციპლინათშორისი საზღვრების გაფართოებითა და გადალახვით, რასაც საფუძვლად უდევს მოსაზრება, რომლის მიხედვითაც, კულტურული ფენომენების შესასწავლად დისციპლინათშორისი თანამშრომლობაა საჭირო. შედეგად, ყურადღების ცენტრში ექცევა ისეთი პრობლემები, რომლებიც ისტორიულ და სოციალურ მეცნიერებათა ვიწრო დისციპლინური ინტერესების მიღმა დგას.
- თეორიების, მიდგომების, მეთოდებისა და საკვლევი ობიექტების მრავალფეროვნებით.

კულტურის მეცნიერებების სხვადასხვა მიმართულებას აერ-

11 თანამედროვე კონტინენტურ ევროპაში ტერმინი „კულტურის მეცნიერებები“ გვხვდება კიდევ რამდენიმე მნიშვნელობით. ფართო გაგებით იგი აღნიშნავს ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ერთობლიობას, ვიწრო გაგებით კი – ეთნოლოგიას.

თიანებს მოსაზრება, რომ კულტურები ადამიანების მიერ შექმნილი / კონსტრუირებული წარმონაქმნებია, რომლებიც არ შემოიფარგლება არც ე.წ. „მაღალი“ კულტურით და არც ამა თუ იმ საზოგადოების მიერ შექმნილი ხელოვნების ნიმუშებით. კულტურის მეცნიერებებში უპირატესობა ენიჭება კულტურის სემიოტიკურ და კონსტრუქტივისტულ გაგებას: კულტურა აღიქმება როგორც ადამიანების მიერ შექმნილ წარმოდგენათა, იდეათა, აღქმათა, ღირებულებათა და მნიშვნელობათა ერთობლიობა, რომელიც სიმბოლურ სისტემებში (მაგ. ნიშნებში, ტექსტებში, სურათებში...) მატერიალიზდება. სხვაგვარად რომ ითქვას: კულტურა არ არის ხილული, ხელშესახები რამ, იგი საზოგადოების ფარული (სუბ)სისტემაა, რომელიც მანიფესტირდება (წარმოჩნდება) სიმბოლურსა და ტექნიკურ მედიებში. კულტურული ფენომენები არ არის თავის თავად მოცემული, ისინი „იქმნება“ შემეცნებითი ამოცანების, კვლევითი კითხვების, თეორიული ვარაუდებისა და კონცეფციური მოდელების მიხედვით. სწორედ ამის გამოა შეუძლებელი, მკაცრად განისაზღვროს კულტურის მეცნიერებების საკვლევი ობიექტი. კულტურის კვლევა სხვა არაფერია, თუ არა მატერიალური და სოციალური ფენომენების შესწავლის საფუძველზე საზოგადოების მენტალური პროგრამის (ცნობიერების, აზროვნების) გარკვევა და რეკონსტრუქცია.

თუ შევადარებთ კულტურის კვლევებსა და კულტურის მეცნიერებებს ერთმანეთს, თავს იჩენს შემდეგი განსხვავებები: კულტურის კვლევების ფარგლებში კულტურა იდენტობის პოლიტიკის ერთგვარი საბრძოლო ასპარეზია, კულტურის მეცნიერებებში კი კულტურა უწინარესად აკადემიური შესწავლის საგანია. კულტურის მეცნიერებების მიზანია კულტურული არტეფაქტებისა და პრაქტიკების ისტორიული რეკონტექსტუალიზაცია, ე.ი. იმ კონტექსტისა და პირობების აღდგენა/რეკონსტრუქცია, რომლებშიც ისინი წარმოიქმნა. კულტურის კვლევების მიზანი კი პოპულარული კულტურის შესწავლაა. ეს უკანასკნელი უშუალო კავშირშია სოციალურ მიმდინარეობებთან და მონაწილეობს კიდევ ამ მოძრაობებში (ე.ი. ქმედებაზეა მიმართული), ხოლო კულტურის მეცნიერებები არ სცილდება აკადემიური ინსტიტუციების კედლებს და სიმბოლური რეპრეზენტაციების კრიტიკული ანალიზითა და განსჯით შემოიფარგლება.